

## NÁPOVĚDA PRO UČITELE

### Napo – Lovec nebezpečí: Lekce druhá Přijetí opatření a prevence

#### Napo v... rizikové situaci

Krátký film je o nebezpečích a rizicích při práci a o potřebě vyhodnocení rizik a přijetí opatření na zajištění bezpečnějšího a zdravějšího pracoviště. Film se věnuje některým z nejběžnějších rizik na pracovišti a o potřebě postupu: **Zastav se - přemýšlej – zachovej se správně.**

Cílem filmu je vysvětlit rozdíl mezi nebezpečím a rizikem a jak je odstranit nebo omezit a pomocí praktických příkladů přivést diváky k lepšímu pochopení významu pojmu „riziko“.

#### Hodnocení rizika

Naším cílem je pochopení účelu hodnocení rizik včetně vysvětlení jeho důležitosti při předcházení nehodám při práci a možných zdravotních dopadů. Konkrétně se zaměřujeme na:

- Vysvětlení rozdílu mezi nebezpečím a rizikem
- Poskytnutí úvodu k tématu hodnocení rizik
- Praktických příkladech ukázat, co máme na mysli
- Poskytnutí propojení mezi teorií a praxí

#### Proč je třeba hodnotit rizika?

Hodnocení rizik je základem pro úspěšné řízení bezpečnosti a ochrany při práci a klíčem ke snížení nehod souvisejících s prací a nemocemi z povolání. Pokud se provádí správně, může zlepšit úroveň bezpečnosti a ochrany zdraví na pracovišti – a výkonnost firmy nebo instituce obecně.

#### Co to je hodnocení rizik?

Hodnocení rizika je proces posuzování rizik v souvislosti s nebezpečími vyskytujícími se na pracovišti. Je to systematické přezkoumávání všech aspektů práce, které se týká následujících otázek:

- Co může způsobit zranění nebo újmu
- Zda je možné odstranit nebezpečí, a pokud ne
- Jaká preventivní nebo ochranná opatření jsou nebo by měla být zavedena na kontrolu rizik

#### Typická rizika na pracovištích (mnohé z nich existují i doma) jsou:

- Elektřina
- Oheň
- Pracovní nářadí, zejména ostré nástroje nebo nože
- Stroje
- Uklouznutí na podlaze, pády ze žebříků nebo ze schodů, pády z výšky (např. z lešení nebo ze střechy)



- Dopravu (pro vozidla, řidiče nebo pěší)
- Muskuloskeletální poruchy (MSD) z důvodu manipulace s těžkými břemeny, při nevhodných pracovních polohách – jako jsou vnucená rotace těla, otáčení (např. při práci s počítačem), opakované pohyby (např. při práci na montážní lince)
- Chemické látky – bezprostřední nebezpečí z důvodu vdechnutí, popálení nebo podráždění pokožky a mající dlouhodobé zdravotní dopady (jako je rakovina, respirační onemocnění a alergie)
- Biologické činitele – bakterie, viry, vyskytující se např. v nemocnicích, v klinických laboratořích, při nedostatečné údržbě klimatických zařízení
- Hluk, vibrace, laserové záření, ionizující záření, elektromagnetické pole, UV záření, atd.

V různých filmech o postavě Napo máte k dispozici celou škálu epizod, které se dají použít pro ilustraci u výše uvedených nebezpečí či rizik (tabulka A).

### Přístup k hodnocení rizika v pěti krocích

Tato lekce se zaměřuje na konečné tři kroky hodnocení rizik, na přijetí rozhodnutí o preventivních opatřeních, jejich zavedení, monitoring a přezkoumávání účinnosti opatření. První dva kroky jsou uvedeny v lekci první tohoto tématu.

*Krok 1 – „Identifikace rizik a ohrožených osob“ a krok 2 – „Hodnocení a určení pořadí rizik podle důležitosti“ jsou obsaženy v lekci první Napova lovu na nebezpečí s názvem: Identifikace rizik a nebezpečí.*

### Krok 3 – Stanovení preventivních opatření

Dalším krokem je rozhodnutí o způsobu snížení nebo odstranění rizika. Nejprve zvažte, zda je možné riziko odstranit.

Pokud ne, jak je možné rizika mít pod kontrolou, aby nedošlo k ohrožení bezpečnosti a zdraví osob? Při volbě preventivních opatření by měly být vzaty v úvahu následující všeobecné principy:

- Předcházení rizikům odstraňováním nebezpečí (např. Napo odstraňuje riziko zakopnutí o zásuvku v scéně 1 filmu Napo v ... rizikové situaci: „Úvod: Pozor, nebezpečí!“)
- Nahrazení nebezpečného bezpečným nebo méně nebezpečným (např. nahrazení dráždivé chemické látky nedráždivou – podívejte se na epizodu 3 „Dráždivé látky“ v klipu „Napo ve filmu nebezpečí: Chemické látky!“)
- Řešení u zdroje rizik (např. prach vznikající při řezání mramoru nebo žuly; problém se vyřeší kupříkladu vlhčením listu pily vodním roztokem po dobu jejího pohybu, čímž se předchází tvorbě prachu)
- Používání kolektivních opatření místo individuální ochrany zaměstnanců (tzn., pokud se při pracovní činnosti jako je sváření nebo při natěračských pracích, vytvářejí škodlivé plyny nebo výpary, je potřebné instalovat vhodné a účinné odsávací systémy, než poskytovat jednotlivým pracovníkům individuální ochranu dýchacích cest)



- Přízpůsobování se technickému pokroku a změnám informací (např. nový stroj není tak hlučný jako původní, který vystavoval pracovníky riziku hluku – zastaralá technologie by se měla přestat používat)
- Trvalá snaha o zlepšení úrovně ochrany (to znamená, že zlepšování bezpečnosti na pracovišti je stálým procesem)

#### **Krok 4 – Přijetí opatření**

Dalším krokem je přijetí preventivních a ochranných opatření. Je velmi důležité zapojit do spolupráce všechny zainteresované a zpracovat plán s uvedením:

- Opatření, které je nutné přijmout
- Kdo udělá co a kdy
- Datum, kdy má být daný úkol nebo opatření splněno

Je důležité, aby se v první řadě uskutečnila opatření zaměřená na zabránění nebo odstranění rizik (viz scénka 4: „Odstraňujte rizika“ z filmu Napo v ...rizikové situaci).

#### **Krok 5 – Monitorování a kontrola**

Celý systém nebude fungovat, pokud nebudou vykonávány pravidelné kontroly a sledování, zda přijatá preventivní nebo ochranná opatření jsou zavedena, dodržována a zda nejsou identifikovány nové problémy. K hodnocení rizik je třeba se pravidelně vracet v závislosti na povaze rizika, při změně pracovní činnosti, nebo po ukončení šetření nehody či tzv. skoronehody (nebezpečné situace, která jen shodou okolností neskončila úrazem nebo poškozením zdraví). Hodnocení rizik není jednorázovou činností.

#### **Záznamy hodnocení**

Hodnocení rizik se musí zaznamenávat. Záznamy se mohou použít pro:

- Informování
- Kontrolu, dohled (monitorování)
- Evidenci
- Revizi opatření v případě změn okolností

Doporučuje se, aby záznamy obsahovaly alespoň tyto podrobnosti:

- Jméno a pracovní zařazení osoby, která vykonala kontrolu
- Zjištěná nebezpečí a rizika
- Skupiny zaměstnanců, které jsou vystaveny konkrétním rizikům
- Potřebná ochranná opatření
- Podrobné údaje o realizaci opatření, jméno odpovědné osoby a datum
- Informace o navazujícím monitorování a přezkoumání účinnosti nápravy včetně dat a zúčastněných osob
- Informace o zapojení zaměstnanců a jejich zástupců při hodnocení rizika

#### **Úloha a odpovědnost**

Je důležité, aby se zaměstnanci (v tomto případě žáci) podíleli na hodnocení rizik, na identifikaci nebezpečí a jejich nahlašování zaměstnavateli (v našem případě učitelé). Žáci vědí, co a jak při každodenní činnosti vykonávají a jsou si převážně vědomi problémů, a tak by měli být zapojeni do hodnocení rizik. Jejich praktické znalosti jsou také potřebné ke zpracování uskutečnitelných preventivních opatření, které jim pomohou k vlastní ochraně, k ochraně spolužáků a jejich učitelů.



Zaměstnanci (žáci) a jejich zástupci mají právo/povinnost:

- Zúčastňovat se hodnocení rizik
- Upozornit zaměstnavatele (učitele) na jimi vnímaná rizika (viz scénka 8 „Bezpečnostní andělé“ ve filmu Napo a je čisto) a oznámit i dočasně nebezpečné situace (viz scénka 1 „Důležitost značení“ v Napových dobrodružstvích)
- Nahlásit jakékoliv změny na pracovišti (ve třídě), které mohou ovlivnit bezpečí a zdraví
- Být informován/a o rizicích a opatřeních přijatých k jejich zamezení nebo omezení
- Být informován/a o přijatých preventivních nebo ochranných opatřeních
- Spolupracovat se zaměstnavatelem (učitelem) na zabezpečení bezpečného a zdraví neohrožujících pracovního (školního) prostředí
- Být vyškolen/obdržet informace nebo pokyny k realizovaným opatřením
- Učit se bezpečnostní postupy (viz scénka 2 „Neváhejte a ptejte se“ z filmu Napo ... boz(p) na start nebo epizodu 5 „Bezpečnostní plán“ ve filmu NAPO a je čisto) a zachovat se podle nich (viz scénka 2 „Odstávka“ - Napo ve filmu bezpečná údržba nebo epizoda 8 „Špatný sen“ - Napo ve filmu bezpečnost na staveništi)
- Starat se o bezpečnost a zdraví své a ostatních, kteří by mohli být ohroženi mojí činností (viz scénka 4 „Překážkový běh“ - Napo ve filmu bezpečnost na staveništi)
- Neimprovizovat (viz epizoda 7 „Improvizovat znamená riskovat“ ve filmu Napova dobrodružství)
- Být opatrný (viz scénka 6 „Každý svou cestou“ - Napo ve filmu bezpečnost na staveništi)
- Používat, pokud je to nutné, osobní ochranné zařízení (nebo osobní ochranné pracovní prostředky, např. ochranné rukavice, chrániče sluchu, ochranné přilby, atd.) - viz scénka 2 „Škodlivý“ - Napo ve filmu... nebezpečí: chemické látky! nebo epizoda 2 „Sluch se nedá spravit“ ve filmu Napo hluku stop!

#### **Některé otázky, které mohou děti položit učitelům nebo rodičům**

- Jakým nebezpečím nebo rizikům mohu být vystaven?
- Budeme mít školení o bezpečnosti a kdy?
- Jaké kroky je třeba podniknout, abych se ochránil?
- Co mám udělat ve stavu nouze (při mimořádné události)?
- Jak mám nahlásit nehodu, zdravotní problém, nebo pokud si všimnu, že něco není v pořádku?
- Co mám udělat, když se zraním?

#### **Některé odpovědi žákům**

- Rizika se vás týkají; jsou na vás zaměřená!
- Každé nebezpečí vás může kdykoliv ohrozit; krokodýl je vždy připraven ke kousnutí
- Zastav se, přemýšlej, konej (zastavit – červená, přemýšlej – oranžová, konej – zelená: viz signalizace na semaforu)
- Proč si nevšímate nebezpečí?
- Proč se chováte nebezpečně?
- Popište „dominový efekt“ nebezpečných situací (např. řetězec negativních událostí, kdy prvotní nehoda s nízkou nebezpečností způsobí řadu dalších nehod, které nakonec vedou k vážným následkům (viz epizoda 8 „Špatný sen“ - Napo ve filmu bezpečnost na staveništi)



**Tabulka A**

Riziko	Film	Scénka
<b>Zachycení vozidlem</b>		
Zachycení vozidlem	Napo ve filmu bezpečnost na staveništi	6. Každý svou cestou
Spěch nebo nedostatečná koncentrace	Napo ve filmu a je čisto	2. Změna plánu
Unavený a ve spěchu	Napo ve filmu ... bezpečná údržba	5. Ve spěchu
Vysoká rychlost a skrytá rizika	Napo v ...rizikové situaci	5. Kombinace rizik
<b>Oheň</b>		
Oheň	Napo ve filmu ... nebezpečí: chemické látky!"	4. Hořlavý
Oheň	Film: Příběh nejlepších značek	6. Zákazová značka - Zákaz kouření
Oheň	Film: Příběh nejlepších značek	3. Informativní značka - Úniková cesta
Oheň	Film: Příběh nejlepších značek	6. Značka protipožární ochrany - Hasičí přístroj
<b>Elektrína</b>		
Elektrína	Napo ve filmu bezpečnost v práci ... i jinde	Scénka: Napo připravuje osvětlení večírku
<b>Stroje a zařízení</b>		
Stroje a zařízení	Napova dobrodružství	6. Odpovídající ochrana v pravou dobu
Stroje a zařízení	Napo v ...rizikové situaci	1. Úvod: Pozor nebezpečí
<b>Hluk</b>		
Expozice hluku	Napo ve filmu hluku stop!	Celý film
<b>Chemické látky</b>		
Chemická rizika	Napo ve filmu ... nebezpečí: chemické látky!	Celý film
<b>Uklouznutí a pády</b>		
Riziko uklouznutí	Napova dobrodružství	2. Důležitost značení
Pád ze schodů	Napova dobrodružství	3. Nedostatečné značení
Pád ze schodů	Napo ve filmu bezpečnost v práci ... i jinde	Scénka: Napo na schodech plných překážek
Pád z výšky	Napo ve filmu bezpečnost na staveništi	2. Prevence pádu
Padající předměty	Napo ve filmu bezpečnost na staveništi	1. Stavět na bezpečnosti
<b>Ruční manipulace s břemeny</b>		
Těžká břemena	Napo ve filmu bezpečnost na staveništi	5. Když záda stávkují
Těžká břemena	Napo ve filmu posvíťme si na břemena	3. Rozděl a panuj
Těžká břemena	Napo ve filmu posvíťme si na břemena	10. Protáhni se
Těžká břemena	Napo ve filmu posvíťme si na břemena	9. Kdo z koho
Nesprávné držení těla	Napo ve filmu posvíťme si na břemena	5. Otáčeš se s rozumem
Nesprávné držení těla	Napo ve filmu posvíťme si na břemena	7. Správná výška
<b>Vibrace</b>		
Vibrace	Napo ve filmu posvíťme si na břemena	8. Vibrace

*Lekce první bloku Napo - Lovec nebezpečí se zaměřuje na další otázky hodnocení rizik: Identifikace rizik a nebezpečí.*

